

Basel II en Pillar 3

NIEUWE INFORMATIE- VERSCHAFFINGSVEREISTEN VOOR BANKEN IN NEDERLAND

In Nederland moet voor het eerst over het boekjaar eindigend in 2008 worden voldaan aan de vereisten van Pillar 3. Ook moeten Nederlandse banken hun informatieverschaffingsbeleid vóór eind 2008 aan De Nederlandsche Bank voorleggen.

De hoeveelheid werk die voortvloeit uit implementatie van Pillar 3 moet niet worden onderschat en dat geldt ook voor het effect dat de openbaarmaking van de informatie heeft op hun communicatiestrategie.

Pillar 3: een belangrijke stap in de richting van betere informatieverschaffing

De afgelopen jaren hebben beleidsmakers zoals de International Accounting Standards Board (IASB) en de Basel Committee on Banking Supervision (Basel) belangrijke initiatieven ter verbetering van informatieverschaffing genomen met respectievelijk IFRS 7 en de derde pijler (Pillar 3) van het herziene Framework for International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (Basel II). IFRS 7 werd in 2007 van kracht voor banken in Nederland die de jaarrekening opstellen in overeenstemming met IFRS. In Nederland zijn de vereisten van Pillar 3 ondergebracht in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Pillar 3 is met name bedoeld om de marktdiscipline te bevorderen door doeltreffende informatieverstrekking in aanvulling op de eerste en tweede pijler (Pillar 1 en Pillar 2). Ter realisatie van deze doelstelling introduceert Pillar 3 belangrijke nieuwe publicatievereisten, die betekenen dat banken aanzienlijk meer informatie moeten gaan verstrekken over kapitaalstructuur, kapitaaltoereikendheid, risicobeheersing en risicometing. In sommige landen moesten banken al voor eind 2007 voor de eerste maal conform Pillar 3 rapporteren.

Kort samengevat, hebben de vereisten van Pillar 3 in kwalitatief en kwantitatief opzicht betrekking op de volgende aspecten:

MONIKA MARS EN VINCENT VAN DER REIJDEN

- Reikwijdte van de toepassing van het kapitaalakkoord Basel II
- Kapitaalstructuur en kapitaaltoereikendheid
- ICAAP-strategieën en -processen ingevolge Pillar 2
- Kredietrisico (vereisten zijn bijzonder uitgebreid voor banken die werken met de meer geavanceerde Internal Ratings-Based of IRB modellen)
- Securitatie
- Marktrisico
- Aandelen
- Renterisico in het bankboek
- Operationeel risico (er gelden zwaardere eisen voor banken die werken volgens de Advanced Measurement Approach of AMA).

Gezien de aard van de vereisten, kan de informatieverschaffing ingevolge Pillar 3 voor een groot deel worden ontleend aan de informatie die is verzameld ingevolge Pillar 1. Banken mogen echter de hoeveelheid werk die voortvloeit uit implementatie van Pillar 3 niet onderschatten, en wellicht van nog groter belang is dat zij zich er terdege van bewust zijn dat openbaarmaking van deze informatie gevolgen heeft voor hun communicatiestrategie.

Tijdige implementatie sterke governance-structuur van essentieel belang

De eerste uitdaging waarmee banken worden geconfronteerd bij naleving van Pillar 3, is de implementatie van een overkoepelende governance-structuur voor het infor-

matieverschaffingsproces. Omdat er zo veel afdelingen bij betrokken zijn, bestaat het risico dat er geen centraal aanspreekpunt is voor het integrale informatieverchaffingsproces en/of dat belangrijke stakeholders te laat bij het proces worden betrokken. De implementatie van Pillar 3 kan het best worden ondergebracht in een project onder verantwoordelijkheid van de CFO, en om verzameling van alle benodigde input en duidelijke afbakening van verantwoordelijkheden te verzekeren moeten van meet af aan de volgende bedrijfsonderdelen bij dit project betrokken zijn:

- Raad van Bestuur (moet het officiële informatieverchaffingsbeleid goedkeuren)
- Finance & Accounting (doorgaans eindverantwoordelijk voor (financiële) verslaglegging)
- Risk Management (veel van de informatie die ingevolge Pillar 3 moet worden verstrekt, is doorgaans bij de afdeling Risk Management beschikbaar)
- IT (verantwoordelijk voor ontwerp en onderhoud van de applicaties voor gegevensverzameling)
- Interne / externe auditors (afhankelijk van de vraag of de te verstrekken informatie deel uitmaakt van de jaarrekening en/of consistent dient te zijn met de gegevens in de jaarrekening, en de vraag welke mate van zekerheid het management zelf zou willen hebben)
- Externe Communicatie / Investor Relations (bepalen de overkoepelende communicatiestrategie ten aanzien van risicobeheersing en dragen zorg voor consistentie tussen alle vormen van informatieverchaffing).

Pillar 3 stelt hoge eisen aan informatie en processen

Na implementatie van de governance-structuur dienen banken de beschikbaarheid en kwaliteit van hun informatie nader te bezien. Hoewel in de meeste gevallen zo'n 80% van de gegevens voor kwalitatieve en kwantitatieve informatieverchaffing kan worden ontleend aan de informatie die ingevolge Pillar 1 is verzameld, hebben banken bij de naleving van Pillar 1 niet altijd gehandeld conform de vereisten van Pillar 3. Met andere woorden, de gegevens zullen niet altijd zodanig georganiseerd zijn dat deze op eenvoudige wijze kunnen worden verzameld en geordend voor openbaarmaking. Voorts moeten bepaalde gegevens worden ontleend aan de financiële administratie, zoals informatie over gemiddelde bruto kredietexposures en de kredietexposures aan het eind van het jaar, veranderingen in de kredietvoorzieningen, of het bedrag van in waarde verminderde leningen, om slechts enkele posten te noemen. Daarom is een methodische aanpak

van de gegevensverzameling voor Pillar 3 van het grootste belang, want op die manier kunnen problemen vanwege ontbrekende gegevens al vroeg in het proces worden geïdentificeerd en opgelost.

Naast beschikbaarheid van gegevens is de kwaliteit van de gegevens voor de banken van groot belang. Voorheen waren risicogegevens die werden gebruikt voor risicobeheersing uitsluitend bedoeld voor intern gebruik en mogelijk niet van 'controleerbare kwaliteit'. Gegevens die voor 90% tot 95% accuraat zijn, kunnen veelal voor risicobeheersing en managementinformatie voldoen. Wij hebben vastgesteld dat de kwaliteit van de gegevens in de verslaggeving ingevolge IFRS 7 reeds aanmerkelijk is verbeterd. Op basis van eerdere ervaringen verwachten wij dat bij de meeste banken de kwaliteit van de overige informatie over risicobeheersing moet worden verbeterd. Een van de vereisten van Pillar 3 is dat er passende interne controlemaatregelen worden geïmplementeerd met betrekking tot de verslaggeving. Voorts dienen banken zich te onderwerpen aan een (onafhankelijk) validatieproces. In Nederland is externe validatie van de informatieverchaffing ingevolge Pillar 3 niet vereist. De validatie kan intern worden uitgevoerd (zoals de modelvalidatie ingevolge Pillar 1), en kan bijvoorbeeld worden ondergebracht in de interne accountants-

Bron: PricewaterhouseCoopers

Figuur 1

controle. Voor banken die moeten voldoen aan SEC-vereisten geldt dat er tevens Sarbanes-Oxley-regelgeving van toepassing is op de informatieverplichting ingevolge Pillar 3 indien desbetreffende informatie wordt verstrekt in de jaarrekening of een SEC-filing. Nog maar weinig banken zijn erin geslaagd een goed evenwicht te vinden tussen naleving van Sarbanes-Oxley-regelgeving en de vereisten van Basel II. Men zou verwachten dat veel van de controlemaatregelen die vereist zijn ingevolge Basel II (bijvoorbeeld modelvalidatie ingevolge Pillar 1, governance en toezicht ingevolge Pillar 2) al voor een groot deel voldoen aan Sarbanes-Oxley-regelgeving. Maar de controlemaatregelen die ingevolge Sarbanes-Oxley-regelgeving gelden ten aanzien van spreadsheets en IT-applicaties, gaan verder dan de vereisten van Basel II.

Banken moeten een coherente informatieverschaffings- en communicatiestrategie voor risicobeheersing hanteren

Dit is waarschijnlijk de meest strategische kwestie waarmee banken rekening moeten houden, aangezien er ingevolge Pillar 3 aanzienlijk meer informatie over risicobeheersing moet worden verstrekt, in het bijzonder over krediet- en operationele risico's, dan ingevolge Pillar 2. Deze informatie vertoont deels raakvlakken met de informatie die moet worden verstrekt ingevolge IFRS 7, de IFRS-standaard op het gebied van verslaggeving inzake financiële instrumenten.

In figuur 1 wordt een overzicht gegeven van de raakvlakken tussen IFRS 7 en Pillar 3. Vooral wat betreft krediet- en marktrisico kunnen en moeten de meeste kwalitatieve gegevens in de informatieverplichting op elkaar worden afgestemd. Er zijn tevens veel raakvlakken wat betreft de publicatie van kwantitatieve gegevens, zoals de analyses van kredietrisico's en value-at-risk maatregelen. Er zijn echter verschillen tussen IFRS 7 en Pillar 3. Zo bevat Pillar 3 geen vereisten met betrekking tot het liquiditeitsrisico en wordt in IFRS 7 het operationele risico niet aan de orde gesteld.

Een coherente en geloofwaardige informatieverplichting vereist consistentie tussen de IFRS-verslaggeving over risico- en kapitaalbeheer en de informatieverplichting hierover ingevolge Pillar 3. Afgezien van IFRS 7, dienen banken tevens te letten op consistentie tussen hun informatieverplichting over risicobeheersing ingevolge Pillar 3 en andere financiële publicaties zoals sectorgerelateerde verslaggeving. Alleen op deze manier kan gehoor worden gegeven aan de roep van regelgevende instanties, analisten en beleggers om consistentere en transparantere informatie over risico- en kapitaalbeheer en de resultaten daarvan. Hoewel een transparantere verslaggeving banken waarschijnlijk kwetsbaarder zal maken, zal deze transparantie zonder twijfel in het voordeel werken van banken die duidelijk laten zien dat zij uitstekend in staat zijn op transparante wijze informatie te verstrekken.

In het verleden is gebleken dat teams van de afdelingen Risicobeheersing en Accounting niet altijd even effectief met elkaar communiceren. In de context van de implementatie van Pillar 3 en IFRS 7, kan ineffectieve communicatie de kosten van naleving van deze vereisten opdrijven en, erger nog, resulteren in inconsistenties in de gepresenteerde informatie. Ongeacht de gebruikte bronnen dient de informatieverplichting consistent te zijn en de managementvisie uit te dragen. Het is daarom essentieel dat er in alle geledingen van de organisatie uniforme informatie wordt verstrekt, van de mededelingen van de CEO aan de aandeelhouders tot de voetnoten in de financiële administratie en de informatieverplichting ingevolge Pillar 3. Dit vereist een gezamenlijke inspanning van alle betrokken partijen, en benadrukt nog eens de noodzaak tot implementatie van een sterke governance-structuur zoals hierboven beschreven.

Een andere kwestie waarmee de afdeling Investor Relations rekening dient te houden, is dat de mate van professionaliteit waarmee een bank erin slaagt te voldoen aan de vereisten van Basel II onmiddellijk zichtbaar is

voor de aandeelhouders. In het geval van Basel 1988 waren alle banken onderworpen aan hetzelfde pakket regels, en waren alleen de cijfers over kapitaaltoereikendheid interessant voor externe partijen. In het geval van Basel II kan echter worden gekozen uit verschillende methoden met een toenemende graad van complexiteit. Bij de informatieverschaffing ingevolge Pillar 3 is meteen duidelijk voor welke aanpak een bank heeft geopteerd. Hoe zullen de aandeelhouders reageren wanneer Bank A heeft gekozen voor een vrij elementaire methode en concurrerende banken hebben gekozen voor een methode met een hogere graad van complexiteit? Zegt dit iets over de professionaliteit en/of kwaliteit van de informatie van Bank A in verhouding tot die van haar concurrenten?

Een ander gevolg van Pillar 3 is dat er aanzienlijk meer gegevens openbaar worden gemaakt, en dat deze gegevens door aandeelhouders, analisten en rating-instituten kunnen worden gebruikt voor vergelijking en analyse van de risico's van de verschillende banken. Zo zal de informatieverschaffing ingevolge Pillar 3 analisten en anderen in staat stellen om essentiële gegevens, zoals de kans op wanbetaling of *probability of default* (PD), van elke bank te vergelijken met die van haar concurrenten. Dit zal onvermijdelijk vragen opwerpen over de effectiviteit van het beleid op het gebied van risicobeheersing en/of de betrouwbaarheid van de openbaar gemaakte informatie.

Ook moet men niet te licht denken over de werklust die samenhangt met het geven van een toelichting op de steeds ingewikkelder wordende cijfers die ingevolge Basel II moeten worden verstrekt. Dit geldt vooral voor de eerste jaren, waarin banken tijdens een overgangperiode wellicht via een combinatie van verschillende methoden zullen toewerken naar meer geavanceerde niveaus van verslaggeving. Beleggers en analisten kunnen geneigd zijn conclusies te trekken op basis van gebrekkig inzicht in de betekenis van de cijfers. Zo is er bij banken die kiezen voor IRB-methoden in hoge mate sprake van pro-cyclicaliteit in de berekening van de naar risico gewogen activa – bij een krimpende economie zou men verwachten dat klanten lager worden gewaardeerd en/of dat de kans op wanbetaling toeneemt. Dit zou resulteren in een toename van de naar risico gewogen activa in verhouding tot de balansvolumes, en dit zou kunnen leiden tot onjuiste conclusies over de kwaliteit van de leningenportefeuille.

Bovendien zullen de doelstellingen betreffende de Tier 1-ratio, die onder de huidige regelgeving nog voor alle banken gelijk zijn, nu afhankelijk zijn van de Basel II

methode die men heeft gekozen. Hoe vergelijkt men bijvoorbeeld een Tier 1-ratiedoelstelling van 7 procent van een bank met een gestandaardiseerde aanpak met die van een bank die werkt volgens de IRB-methode?

Aanbevolen stappen

Het werk dat vereist is voor de implementatie van Pillar 3 moet niet worden onderschat. Het is onze ervaring dat banken dit project het best kunnen uitvoeren volgens de volgende stappen:

- Een afzonderlijke projectstructuur opzetten onder leiding van een sterke projectleider (bv. de CFO).
- Essentiële beleidsbeslissingen voor Pillar 3 formuleren, zoals de locatie, frequentie en reikwijdte van de verslaggeving, definitie van materialiteit, etc. Het scheiden van informatie die in de gecontroleerde jaarrekening moet worden gepubliceerd en informatie die via andere media zoals de website naar buiten moet worden gebracht, is vaak al een hele opgave.
- Analyseren welke informatie benodigd is in aanvulling op de informatie die ingevolge Pillar 1 is verzameld.
- Analyseren welke andere interne en externe vereisten er, in aanvulling op de toezichtvereisten ingevolge Basel II, gelden met betrekking tot de verslaggeving.
- Analyseren waar sprake is van raakvlakken tussen de informatieverschaffing ingevolge Pillar 3 en andere te verstrekken informatie over risico- en kapitaalbeheer (bv. IFRS 7).
- Opstellen van sjablonen voor de verslaggeving die voldoen aan de vereisten van Pillar 3 en andere informatieverschaffingsvereisten.
- Verzamelen van de vereiste gegevens uit bestaande systemen en vaststellen welke informatie er nog ontbreekt.
- Ontwerpen van een IT-architectuur voor gegevensverzameling, -samenvoeging en -rapportage.
- Implementeren van een validatieproces voor de verslaggeving ingevolge Pillar 3.
- Formuleren van een communicatiestrategie, waarbij de afdeling Investor Relations reeds vanaf een vroeg stadium moet worden betrokken.
- Opstellen van de vereiste verslaggeving. •

Monika Mars is director binnen de Financial Servicespraktijk van PricewaterhouseCoopers en binnen Europa verantwoordelijk voor Basel II-implementatie trajecten.

Vincent van der Reijden is director binnen de Financial Servicespraktijk van PricewaterhouseCoopers en gespecialiseerd in de controle en advisering van banken.